

יבמות דף עד

(המשך מעמוד קודם)

הגמרא ממשיכה לבאר את דבריה על המשנה הנ"ל (שהובאו בראש העמוד):

'ואוכלן בטומאת עצמן לוקה מה שאין כן בתרומה': מדברים אלו משמע שהאוכל תרומה טמאה אמנם אינו לוקה אבל איסור יש בזה. מניין?

אמר קרא 'בשעריך תאכלנו': בפסולי המקודשין מותר לאכול טמא וטהור יחדיו (כנ"ל) אבל לא בתרומה טמאה. וזהו 'לאו' הנלמד מתוך 'עשה' שדינו כ'עשה' שאין לוקים עליו אבל כמובן שאיסור יש לעובר עליו.

לעיל הגמרא הוכיחה שהמשנה שיירה את הדין שעל אסור בתרומה ובביכורים ולא במעשר שני – מהסיפא של המשנה ששיירה בה עוד דינים.

רב אשי אמר: מהרישא של המשנה יש הוכחה שהוא שיירה דינים שלא כתבה אותם: א. תרומה וביכורים נוהגים בכל שנות השמיטה שלא כמעשר שני שנוהג רק בשנים ג' ו'. ב. תרומה וביכורים אי אפשר לחלל על כסף כמו מעשר שני.

מכיון שנדחתה ראייתו של רב ששת מהמשנה לספק האם ערל אסור במעשר שני (כי תנא ושייר), הגמרא ממשיכה להביא הוכחות לפשוט את הספק:

ת"ש נשתיירו בו ציצין: הוא נחשב 'ערל' ואינו אוכל ב'מעשר'. לכאורה 'מעשר' זה הינו 'מעשר דגן' כלומר מעשר שני.

'מעשר בהמה' היינו 'קודשים': המוזכרים כבר ברייתא 'ולא בקודשים', שהרי מעשר בהמה הוא בהמה הנקרבת לקרבן?

דערלות בפסח כתיבא: הפסול של ערל בקרבנות נאמר במפורש בקרבן פסח ("וְכָל עֶרְלָא לֹא יֵאָכֵל בו").

אלא מעשר ראשון ורבי מאיר היא: לדעת רבי מאיר מעשר ראשון הניתן ללוי אסור באכילה לזרים, ולכן מסתבר שגם יהא אסור באכילה ללוי ערל. אבל מעשר שני שהוא מותר לזרים מותר גם לערלים.

(המשך בדף הבא ↓)

יוצא לאור ע"י:

"אור הספר התורני" הוצאה לאור
052-7628377

להצטרפות:

mabatladaf18@gmail.com

052-342-4473

נמצא שלא נפשט הספק כי יתכן שמדובר במעשר שני ויתכן שמדובר במעשר ראשון אליבא דרבי מאיר.

ת"ש וכו'.. הכי נמי מעשר ראשון ורבי מאיר: והמעשר הנוסף הוא 'מעשר בהמה'.

ת"ש וכו'.. און אסור במעשר: אסור במעשר שני – כנאמר "לא אכלתי באני ממנו". ומותר בתרומה – כדלעיל דף ע"ב. ובפרה – מכיון שטבול יום מותר בפרה (כדלהלן), כל שכן און. [אמנם און אסור ב'קודשי מזבח' המוקדשים להקרבה, אבל הוא מותר ב'קודשי בדיק הבית' המוקדשים למכירה בכדי לקנות בדמיהם את צרכי המקדש, ופרה נחשבת לקודשי בדיק הבית].

טבול יום ומחוסר כיפורים: זב או מצורע שנטהר מטומאתו - טובל במים ואז הוא נעשה 'טבול יום' שהוא טהור במקצת עד 'הערב שמש', שאז הוא כבר טהור יותר, ועדיין הוא 'מחוסר כיפורים' עד שיקריב את קרבנותיו למחרת.

טבול יום שעוד לא העריב שמשו - אסור בתרומה ובקודשים, ולאחר שהעריב שמשו והוא מחוסר כיפורים - הוא מותר בתרומה ועדיין אסור בקודשים.

טבול יום שמותר בפרה – הוא טמא מחמת נגיעה בשרץ שאינו מביא קרבן על טהרתו, ולכן לאחר שטבל והוא ממתין שיעריב שמשו הוא מותר בפרה. אבל זב ומצורע המחוסרים כיפורים שטבלו – אסורים בפרה עד לאחר שיקריבו קרבנותיהם.

הגמרא מקשה: מדוע לא כתבה הברייתא שערל מותר בפרה (לעיל עב"ב, הובאה ברייתא שערל כשר בהזאת פרה) ובמעשר שני?

האי תנא דבי רבי עקיבא הוא: התנא של ברייתא זו הסובר שערל אסור במעשר שני ובפרה, הולך בשיטת בית מדרשו של רבי עקיבא (שהובא לעיל דף ע"א), הלומד מהפסוק שמדבר על טמא שאסור בתרומה לערל שגם הוא אסור בתרומה ("איש איש מְזַרַע אֶהְרֵן וְהוּא צְרוּעַ אוּ זָב בְּקִדְּשִׁים לֹא יֵאכֵל"), וממילא ערל נחשב כטמא שאסור גם במעשר שני וגם בפרה. אך אנו הסתפקנו האם ערל מותר במעשר שני לדעה החולקת על רבי עקיבא.

ומאן תנא: הגמרא מבארת שהתנא החולק על רבי עקיבא לגבי ערל בפרה - הוא התנא קמא החולק על רבי יוסף הבבלי בברייתא כדלהלן:

שריפת אונן ומחוסר כיפורים כשרה: לדעת תנא קמא הם כשרים לשרוף את הפרה אדומה ולדעת רבי יוסף ה**בבלי** אונן כשר ומחוסר כיפורים פסול.

אם כן הרי העמדנו את הבריייתא שהובאה לראיה ('ת"ש') כדעת רבי עקיבא, ובה כתוב שמחוסר כיפורים פסול לשרוף את הפרה, נמצא שתנא קמא החולק על רבי יוסף ה**בבלי** וסובר שמחוסר כיפורים כשר בפרה, הוא חולק גם על רבי עקיבא. ומסתבר שכמו שהוא חולק על רבי עקיבא לגבי מחוסר כיפורים, הוא חולק עליו גם לגבי מעשר שלדעת התנא קמא ערל מותר בפרה.

ואף רבי יצחק סבר ערל אסור במעשר: זהו תנא נוסף הסובר שערל אסור במעשר שני.

נאמר ממנו: בידוי מעשר שני נאמר "לא אכלתי באני **ממנו** ולא בערתי **ממנו** בטמא ולא נתתי **ממנו** למת", ובקרבן פסח נאמר "אל תאכלו **ממנו** נא ובשל מבשל במים כי אם צלי אש ראשו על כרעיו ועל קרבו: ולא תותירו **ממנו** עד בקר והנותר **ממנו** עד בקר באש תשרפו".

מופני: הגמרא מבארת שהמילים 'ממנו' שנאמרו בפסח ובמעשר שני - פנויות מלימוד אחר בבדי ללמד על הגזירה שווה הזו. כי ישנו כלל שאם המילה אינה פנויה אם ישנה אפשרות לפרוך את הגזירה שווה פורכים אותה. וכאן אפשר לפרוך: שפסח חמור יותר שחייבים עליו בפיגול נותר וטמא ולכן גם ערל נאסר בו, מה שאין כן מעשר שני.

ולכן הגמרא מסיקה: לאי! (= באמת) אפנויי מופני. משום ששלוש פעמים נאמר 'ממנו' בפסח ושלוש במעשר שני, ואחד מהם מופנה כדלהלן:

בפסח:

חד לגופיה: ללמד שהאיסור לאכול נא ומבושל הולך רק על הפסח ולא על המצה והמרור (-תוס').

וה'ממנו' השני: לגזירה שווה של רבי יצחק.

והשלישי: תלוי במחלוקת לגבי פירוש הפסוק "ולא תותירו **ממנו** עד בקר - והנותר **ממנו** עד בקר באש תשרפו". למאן דאמר א' בתחילה כתוב לאו - לא להותיר, ולאחר מכן כתוב עשה - לשרוף באש את הנותר, ויש לנו כלל ש'לאו הניתק לעשה אין לוקין עליו'. לפי זה ה'ממנו' נכתב אגב הצורך לכתוב שוב 'והנותר'.

ולמאן דאמר ב' בתחילה כתוב לא להותיר ממנו עד בוקר, ולחאר מכן כתוב שוב שהנותר עד בוקר ישרף באש, ללמד שמה שנותר בבוקר של יו"ט צריך להמתין מלשרוף אותו עד הבוקר של מחרת בחול המועד, כי אין שורפין קודשים ביו"ט. ולפי זה ה'ממנו' נכתב אגב ה'עד בוקר'.

במעשר:

הראשון לגופיה: שאונן אסור רק במעשר שני ולא במעשר ראשון.

והשני: ללימוד של רבי אבהו אמר רבי יוחנן (שהובא לעיל דף עג,ב): נאמר לגבי מעשר שני "וְלֹא בְעֶרְתִּי מִמֶּנּוּ בְטָמְא" - "ממנו" (= מעשר שני) אסור ליהנות אבל מתרומה טמאה מותר ליהנות.

והשלישי: ללמד שמותר לסוך בשמן של מעשר שני שנטמא (ואפילו ש'סיכה כשתיה'). נאמר "וְלֹא בְעֶרְתִּי מִמֶּנּוּ בְטָמְא" (ואת המעשר שני הטמא הזה -) וְלֹא נָתַתִּי מִמֶּנּוּ לְמֵת". משמע שרק למת אסור אבל על אדם חי מותר, ובהכרח שמדובר בשמן מעשר שני שנטמא, כי סיכה היא הדבר היחיד שמתאים גם לחי וגם למת.

אמנם קשה: אפשר לפרש את הפסוק: שלא קניתי תמורת המעשר שני הטמא תכריכים למת, אבל מותר לקנות לחי חלוק ממעשר שני טמא (כי מותר לחלל אותו). ואם כן אין ראייה שמותר לסוך שמן של מעשר שני טמא? והתשובה היא: על כך מלמד ה'מִמֶּנּוּ' – לא נתתי ממנו עצמו למת, והאפשרות היחידה היא בסיכה כאמור.

ואכתי מופנה מצד אחד: עדיין יש לנו 'ממנו' מיותר רק מצד פסח ולא מצד מעשר שני. ונחלקו הדעות האם במופנה מצד אחד 'למדין' גזירה שווה אבל גם 'משיבין' אם יש פירכא, או שלמדין ואין משיבין.

הך דרבי אבהו: ה'ממנו' השני שהשתמשנו בו לרבי אבהו אמר רבי יוחנן שמותר להינות מתרומה טמאה – אינו נלמד מבאן אלא ממקום אחר (כדלהלן), וממילא ה'ממנו' הזה מיותר לגזירה שווה.

"וְאֵי הִנֵּה נָתַתִּי לָךְ אֶת מִשְׁמֶרֶת תְּרוּמָתִי": כלומר מכך שכתוב "תרומתי" בלשון רבים משמע שהפסוק מדבר בשתי תרומות - תרומה טהורה ותרומה טמאה, ועל כך נאמר ש'נתתי לך' – אך הרי היא טמאה ואסורה באכילה?

למדנו במשנתנו לעיל - וכל הטמאים לא יאכלו בתרומה. הגמרא מבארת מנין לומדים זאת:

שנאמר "אִישׁ אִישׁ מִזֶּרַע אֶהְרֹן וְהוּא צְרוּעַ אוֹ זָב בְּקִדְשִׁים לֹא יֹאכַל עַד אֲשֶׁר יִטְהַר וְהִנָּגַע בְּכָל טִמְא נֶפֶשׁ אוֹ אִישׁ אֲשֶׁר תִּצָּא מִמֶּנּוּ שִׁכְבַּת זָרַע", הרי שאסור לכהן טמא לאכול קדשים, ויש לדייק מהפסוק - איזהו דבר ששוה בכל זרעו של אהרון (= בזכרים ובנקבות, שהרי הפסוק אמר "מִזֶּרַע אֶהְרֹן")? זו תרומה שנאכלת לכהנים זכרים ונקבות בשונה מקדשי קדשים הנאכלים רק לכהנים זכרים.

ואימא בחזה ושוק? אולי הפסוק מדבר בחזה ושוק של שלמים הנאכלים לכהנים זכרים ונקבות?

תשובה: אינה בחוזרת: בת כהן הנשואה לישראל ומת, ואין לה זרע ממנו, הרי היא חוזרת לבית אביה ואוכלת בתרומה אבל אינה חוזרת לאכול חזה ושוק, וא"כ שלמים אינם תמיד שווים בכל זרעו של אהרון.

תרומה נמי אינה בחללה!? והרי גם תרומה אינה שווה בכל זרעו של אהרון, שהרי חללה אינה אוכלת בתרומה!?

תשובה: חללה אינה נחשבת לזרעו של אהרון.

הובא לעיל שטבול יום אינו אוכל בתרומה, אבל מי שטבל והעריב שמשו אף שהוא מחוסר כיפורים (= שלא הביא קרבנותיו) אוכל בתרומה. הגמ' מקשה על כך:

מנין שהפסוק "בְּקִדְשִׁים לֹא יֹאכַל עַד אֲשֶׁר יִטְהַר" הכוונה עד שיעריב שמשו, אולי הכוונה עד שיביא את קרבנותיו?

תירוץ: הפסוק בכלל לא עוסק בטמא שצריך להביא קרבן, אלא בזב שראה שתי ראיות ובמצורע מוסגר שאינם מביאים קרבן בדומה לאדם שנטמא במת שאינו מביא קרבן, וא"כ לא יתכן שכוונת הפסוק שאינו טהור עד שיביא את קרבנותיו. (הפסוק הוא "אִישׁ אִישׁ מִזֶּרַע אֶהְרֹן וְהוּא צְרוּעַ אוֹ זָב בְּקִדְשִׁים לֹא יֹאכַל עַד אֲשֶׁר יִטְהַר וְהִנָּגַע בְּכָל טִמְא נֶפֶשׁ אוֹ אִישׁ אֲשֶׁר תִּצָּא מִמֶּנּוּ שִׁכְבַּת זָרַע").

קושיא: יתכן שבדבר שאינו צריך להביא כפרה (= קרבן) אכן טהור ללא כפרה, אבל בדבר שצריך כפרה אינו טהור עד שיביא את קרבנותיו.

ותו: ועוד קושיא: מנין לנו הדין 1. שמי שטבל ועלה ועדיין לא העריב שמשו מותר במעשר. 2. לאחר שהעריב שמשו מותר בתרומה. 3. הביא את קרבנותיו מותר בקדשים.

תירוץ: תלתא קראי כתיבי: 1. "ולא יאכל מן הקדשים כי אם רחץ בַּשֶּׁרוֹ בַּמַּיִם" - מדובר במעשר שני, שטהור לאכילת מעשר שני מיד לאחר שטבל ולא צריך הערב שמש. 2. "וְבָא הַשֶּׁמֶשׁ וְטָהַר וְאַחַר יֵאָכֵל מִן הַקְּדָשִׁים" - מדובר בתרומה, שטהור לאכילת תרומה רק לאחר הערב שמש. 3. "וְכִפֹּר עָלֶיהָ הַכֹּהֵן וְטָהְרָה" - מדובר בקדשים, שטהורה לאכילת קדשים רק לאחר שהביאה קרבנותיה.

מסתברא תרומה עדיפא, שכן מחפ"ז: מסתבר שהפסוק מחמיר בתרומה ומצריך בה הערב שמש, משום שיש בתרומה חומרות שאין במעשר שני וסימנם מחפ"ז (= ביארנו לעיל בדף עג).

אדרבה, מעשר שני עדיפא, שכן הד"ס ט"ב: אדרבה, מסתבר שהפסוק החמיר במעשר שני, משום שיש במעשר שני חומרות שאין בתרומה וסימנם הד"ס ט"ב: **ה** - הבאת מקום (= לירושלים). **ז** - וידוי. **ס** - אסור לאונן. **ט** - אסור לבער ממנו בטומאה והאוכל ממנו בטומאת עצמו לוקה. **ב** - חייב בביעור.

תירוץ: החומרה שיש בתרומה שהאוכלה בטומאת הגוף חייב מיתה בידי שמים עדיף משאר החומרות שבמעשר שני.

רבא אמר: גם ללא התירוץ ש'מיתה עדיפא' אי אפשר לומר 'ואיפוך אנא', שהרי הפסוק אומר בהמשך "**כִּפֹּר אֲשֶׁר תִּגַּע בּוֹ וְטָמְאָה עַד הָעֶרֶב וְלֹא יֵאָכֵל מִן הַקְּדָשִׁים כִּי אִם רָחַץ בַּשֶּׁרוֹ בַּמַּיִם**", מהו הדבר ששוה בכל נפש? מעשר! וא"כ הפסוק עוסק במעשר שני שמותר לאוכלו מיד לאחר שטבל לפני הערב שמש.

ואכתי: ועדיין אפשר להקשות שלאחר הערב שמש מותר לאכול בתרומה רק למי שלא צריך להביא קרבנות, אבל למי שצריך להביא קרבנות אסור לאכול בתרומה עד שיביא קרבנותיו.

תירוץ: תרי קראי כתיבי ביולדת (= שהיא מחוסרת כיפורים עד שתיטהר ותביא קרבנותיה): 1. "עד מלאת ימי טהרה", ומשמע שלאחר שמלאו ימיה (ראה רש"י ד"ה כיון שמלאו ימיה) היא טהורה למרות שלא הביאה קרבנותיה, וזה נאמר לאכילת תרומה. 2. "וְכִפֹּר עָלֶיהָ הַכֹּהֵן וְטָהְרָה", שרק לאחר שהביאה קרבנותיה טהורה, וזה נאמר לאכילת קדשים.

(המשך בדף הבא ↓)

מסתברא קודש חמור שכן פנקעב"ס: מסתבר שהפסוק מחמיר בקודש מתרומה ומצריך בו הבאת קרבנות, משום שיש בקודש חומרות שאין בתרומה וסימנם פנקעב"ס (= ביארנו לעיל בדף עג).

אדרבה, תרומה חמורה, שכן מחפ"ז: אדרבה, מסתבר שהפסוק החמיר בתרומה, משום שיש בתרומה חומרות שאין בקודש וסימנם מחפ"ז.

הנך נפישן: החומרות שיש בקדשים מרובות מהחומרות שיש בתרומה, ולכן מסתבר לומר שהפסוק החמיר בקדשים שצריך להביא קרבנותיו כדי לאכול בהם, ובתרומה מותר מיד לאחר שהעריב שמשו.

רבא אמר: גם ללא התירוץ ש'הנך נפישן' אי אפשר לומר 'ואיפוך אנא', שהרי הפסוק (שממנו לומדים שהיולדת אינה טהורה עד שתביא את קרבנותיה) אומר "וְכִפֹּר עָלֶיךָ הַכֹּהֵן וְטָהְרָה", ומשמע שעד שהיא מביאה היא טמאה, וא"כ אי אפשר לומר שהפסוק "עַד מְלֹאת יְמֵי טָהָרָה" (שאביי הביא למעלה לגבי יולדת) מתיר לה לאכול בקדשים מיד לאחר הערב שמש, שהרי נאמר "וְהַבֶּשֶׂר אֲנֹשֶׁר יִגַע בְּכָל טָמְאָה לֹא יֹאכְל" וכיון שמחוסר כיפורים נקרא 'טמא' הרי שאינו יכול לאכול בקדשים, וא"כ לא יתכן שהפסוק הנ"ל (= "עַד מְלֹאת יְמֵי טָהָרָה") בא להתיר ליולדת לאכול בקדשים לפני שהביאה קרבנותיה (שהרי היא נקראת טמאה), אלא בהכרח שהפסוק בא להתיר למחוסר כיפורים לאכול בתרומה ולא בקדשים.